

ZBATIMI I STANDARDEVE PËR TEKSTET SHKOLLORE NË LEXIMIN LETRAR 6 DHE 7 ANALIZA E TEKSTEVE SHKOLLORE TË KOSOVËS

M.sc Arbnesha Mexhuani
Instituti Pedagogjik i Kosovës
Arbnesha.Mexhuani@rks-gov.net

Përmbledhje

Qëllimi i këtij studimi është të pasqyrojë në mënyrë objektive se në cilat njësi mësimore të teksteve shkollore *Lexim Letrar 6 dhe 7* mungon zbatimi i standardeve për tekstet shkollore. Njëkohësisht, studimi ka për qëllim që në bazë të gjetjeve në tekstet e lartpërmendura, të bëhen edhe rekomandime për autorët e teksteve dhe profesionalistët që merren me këtë çështje, në të ardhmen, dhe mbi bazën e tyre të kenë mundësi të bëjnë korrigjimet e duhura. Për studim kam përzgjedhur tekstet shkollore të lëndës së Gjuhës shqipe: *Leximi Letrar 6 dhe 7*.

Fillimisht është bërë një analizë teorike e literaturës për hulumtimet eventuale për tekstet shkollore që janë bërë në Kosovë. Është bërë analiza e dokumenteve Standardet për hartimin e teksteve shkollore dhe Korniza e Kurrikulës së Re të Kosovës, e deri te përmbajtjet e njësive mësimore. Për të analizuar përmbajtjet e këtyre teksteve jam bazuar në 15 standarde për tekstet shkollore të cilat i ka hartuar Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. Nga gjetjet e këtij studimi kemi konstatuar se tekstet shkollore (*Leximi Letrar 6 dhe 7*) kanë mangësi dhe lëshime të natyrave të ndryshme, që jam përpjekur t'i evidentojë me qëllim që, në të ardhmen, hartuesit e teksteve t'i kenë parasysh dhe t'i përmirësojnë këto lëshime e dobësi dhe kështu të ndihmojnë në ngritjen e nivelit profesional të teksteve shkollore të lëndës së Gjuhës shqipe. Në këto dy tekste kemi hasur në shumë njësi mësimore në të cilat nuk janë respektuar standardet për tekstet shkollore. Në shumë njësi mungojnë fotografitë e autorëve, biografia, përshtatshmëria e njësive mësimore me moshën e nxënësve, mos përfshirja e autorëve botërorë, si dhe mungesa e përfaqësimit të barabartë të autorëve femra dhe

meshkuj në njësitë mësimore Në standardin, Reflektimi i barazisë gjinore, nuk ka tregues që paraqet kriter për hartimin e teksteve shkollore sipas të cilit duhet të jetë edhe përfaqësimi i barabartë i autorëve femra dhe meshkuj në njësitë mësimore. KKE dhe pse mungon ky tregues unë kam bërë analizën se sa autorë meshkuj dhe femra të njëjësive mësimore janë të përfshirë në këto tekste shkollore. Gjatë studimit kemi hasur në një shpërpjesëtim midis autorëve meshkuj dhe femra. Autorët meshkuj kanë një dominim absolut në raport me përfaqësimin e autoreve femra. Nga të gjitha këto mangësi, si përfundim mund të themi se tekstet shkollore (*Lexim Letrar 6 dhe 7*) nuk i respektojnë standardet për tekstet shkollore që i ka hartuar MASht-i, së bashku me Internacional Project in Education (IPE), që është pjesë e Shkollës së Lartë Pedagogjike të Cyrihut.

Fjalë çelës: *Lexim Letrar 6*, *Lexim Letrar 7*, përmbajtjet mësimore, standardet për tekstet shkollore, zbatimi i standardeve, etj.

Summary

The purpose of this study is to show objectively what textbook lesson units (*Lexim Letrar 6 & 7*) fail to implement textbook standards. At the same time, based on findings from the above textbooks, the study aims to provide recommendations to the textbook authors and professionals dealing with this issue to ensure textbook correction. I have chosen to study the Albanian Language textbooks (*Lexim Letrar 6 & 7*).

Initially, we undertook a theoretical analysis of the literature for potential research on textbooks conducted in Kosovo, of documents (standards for textbook development, the New Curriculum Framework of Kosovo) of the content of lesson units. For purposes of content analysis of these texts, we used 15 standard textbook developed by the Ministry of Education, Science and Technology. Based on the findings of this study, we conclude that textbooks (*Leximi Letrar 6 & 7*) contain shortcomings and errors of different nature, which we have tried to highlight so future textbook developers can consider and avoid them, in order to enhance the professional level of

Albanian Language textbooks. In these two texts, we encountered many lessons that failed to observe textbooks standards. The following issues were identified: lack of the author's photograph and biography; unmatched content of the units with the pupils'; failure to include world authors; and lack of equal representation of male and female authors in the units. The Standard does not include any gender representation indicator requiring equal representation of male and female authors. Despite the lack of such indicator in EQF, we conducted a gender analysis within units. The study showed a disproportion between male and female authors. Male authors have an absolute dominance in relation to the representation of women authors. From all these deficiencies, it may be concluded that textbooks (*Leximi Letrar 6 & 7*) fail to observe standards of textbook developed by MEST together with the International Project in Education (IPE), part of the Zurich Pedagogical High School.

Key words: Leximi Letrar 6, Leximi Letrar 7, content, textbook standards, standards implementation.

HYRJE

Tekstet shkollore luajnë rol shumë të rëndësishëm në edukimin e nxënësve që përgatiten për të ardhmen. Duke u bazuar në rëndësinë e tyre, studimi është nga fusha e hartimit të teksteve, objekt i të cilit është shqyrtimi i përmbajtjeve (njësive) mësimore të teksteve shkollore: Lexim Letrar për klasën e gjashtë dhe të shtatë, të cilat nuk kanë përputhshmëri me standardet për tekstet shkollore. Meqenëse në vitin e kaluar kam shqyrtuar tekstet Lexim Letrar (1 deri 5), këtë herë, studimi im vazhdon me shqyrtimin e përmbajtjeve të teksteve shkollore (Lexim Letrar 6 dhe 7). Tekstet, Lexim Letrar për klasën e gjashtë dhe të shtatë, janë të hartuara në bazë të Planit dhe programit mësimore për këto klasa. Lejimi i përdorimit të këtyre teksteve në shkollë është bërë me vendimin e Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe të Teknologjisë të Kosovës. Librin, Lexim Letrar të klasës së gjashtë të shkruar nga autorët Rita Petro dhe Xhevat Sylja, MASHT-i e ka

lejuar të përdoret në shkolla me Vendimin nr. 528/02-1, të datës 10.6.2004. Leximin Letrar për klasën e shtatë të autorëve Mazllom Kumnova dhe Munish Hyseni, MASHT-i, e ka lejuar të përdoret në shkolla me vendimin nr.627/02-1 të datës 2.3.2004

Këto tekste me të njëjtin titull dhe me të njëjtin destinim, por me pak ndryshime, kanë filluar të përdoren prej vitit 2004-2007 kur u botuan për herë të parë, (Leximi Letrar 6, është ribotuar në vitin 2010) e deri me sot që janë ende duke u përdorur. Nga MASHT-i ekzistojnë një mori dokumentesh dhe statistika zyrtare lidhur me vlerësimin e teksteve shkollore. Po ashtu MASHT-i, në vitin në vitin 2011, miratoi Kornizën e Kurrikulës së Re dhe Standardet për Tekstet Shkollore. Duke u bazuar në atë se tekstet shkollore janë të hartuara para hartimit të standardeve për tekstet shkollore, atëherë mendoj se është një domosdoshmëri për një vështrim të përgjithshëm të këtyre teksteve, dhe të analizohet se sa i zbatojnë tekstet shkollore këto standarde.

Në kapitullin e parë *Konteksti teorik*, trajtohen disa çështje të përgjithshme të cilat shërbejnë si bazë e këtij studimi. Bëhet fjalë për përkufizimin e termit tekst shkollos dhe standarde për tekstet shkollore. Më pastaj në vazhdim të punimit pasojnë edhe shqyrtimet e dokumenteve dhe studimeve të ndryshme nga institucionet dhe autorët e ndryshëm që janë marrë me këtë çështje.

Kapitulli i dytë *Rezultatet e studimit*, fillon me interpretimin e rezultateve të analizës së teksteve e deri te rekomandimet e studimit. Interpretimi i rezultateve të librit, Leximi Letrar 6 dhe 7 është bazuar në atë se, këto tekste shkollore a i plotësojnë kriteret sipas dokumentit Standardet për tekstet shkollore. Kapitulli i tretë paraqet përfundimet e studimit, ndërsa kapitulli i katërt ngërthen në vete rekomandimet e studimit.

Konteksti teorik

Përkufizimi i termit- **tekst shkollos**

Termi *tekst shkollos* përdoret për tërësinë e librave shkollosë, materialeve shitesë apo plotësuese në lidhje me ta, doracakët përkatës, etj. Termi tekst

shkollor mund të zëvendësohet edhe me termin „libër shkollor” kur përdoret pranë fjalës „tekst” (në kuptimin pjesë e shkëputur e një shkrimi). „Teksti shkollor për shkollat fillore, shkollat e mesme të ulëta dhe për shkollat e mesme të larta është libër themelor dhe i obligueshëm që shërben si mjet themelor dhe burim i dijes për fushën e caktuar dhe me përdorimin e të cilit arrihen objektivat edukativo-arsimorë të përfshira në plan dhe program mësimor.” (Ligji.Nr.02/L-67 për botimin e teksteve shkollore, mjeteve mësimore. Neni 1, f. 1.). Tekstet mësimore janë libër themelor shkollor, hartuar në bazë të planit dhe të programit mësimor që është bazë e rëndësishme e tekstit mësimor. Plani dhe programi mësimor i shërben autorit të tekstit për të përzgjedhur dhe hartuar përmbajtjet, detyrat, shembujt, pyetjet, etj., në harmoni me objektivat konkrete të lëndës përkatëse, (MASHT, 2004) dhe është i formësuar në pikëpamje didaktike, duke marrë parasysh aftësitë psikofizike të nxënësve dhe veçoritë e lëndës mësimore. Secili tekst përbëhet prej mësimëve (njësive mësimore). Secili mësim përbëhet prej lëndës (përmbajtjes së shkruar, ilustrimit artistik e teknik dhe aparaturës didaktike). Në shekullin e XIII, në shkollat e Evropës, kemi tekstet e para shkollore. Në vitin 1654, Jan Amos Komenski botoi tekstin shkollor *Bota ndijore në fotografi* (lat.*Orbis sensalium pictus*), (Koliqi, H. 1997, fq. 215). Ky ishte teksti i parë mësimor i ilustruar me 302 piktura të ndryshme. Ky libër u shfrytëzua si tekst shkollor rreth dy shekuj dhe u përkthye në shumë gjuhë e shërbeu si model për hartimin e teksteve të tjerë shkollore nga autorë të ndryshëm. Gjatë shekujve të kaluar vazhdoi edhe zhvillimi dhe përsosja profesionale dhe shkencore e hartimit të teksteve shkollore. Si libër i parë shkollor në gjuhën shqipe konsiderohet „Doktrina e kërshenë” e Pjetër Budit (1618), (Koliqi, H 2002, fq. 88). Pas hartimit të këtij libri, pastaj pasojnë edhe librat e tjerë shkollor, duke filluar që nga *Abetarja* e Naum Veqilharxhit, e deri në kohën e sotme.

Qëllimi dhe funksionet e standardeve për tekstet shkollore

Për të përmirësuar përmbajtjet e teksteve shkollore e të mjeteve didaktike, Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (MASHT), në vitin 2011, hartoi standardet për vlerësimin e teksteve shkollore ekzistuese dhe atyre që do të hartohen. Standardet e përmbledhura në këtë dokument përshkruajnë

dhe caktojnë kritere dhe aspektet të cilat duhet t'i plotësojnë tekstet shkollore. Dokumenti fillon me një grup prej 15 standardeve të përgjithshme, të ndara në katër fusha, si dhe me standardet specifike për secilën lëndë, të cilat duhet plotësuar, p.sh. nga abetaret, tekstet shkollore të shkencave të natyrës apo nga librat e leximit, materialet didaktike parashkollore, etj. Gjithsej janë pesëmbëdhjetë standarde të përgjithshme, dhe treguesit specifike, sipas lëndës dhe llojit të tekstit shkollor, që janë të ndarë në katër fusha të standardeve.

Fusha e parë e standardeve *Aspekte formale, paraqitja dhe pamja hyjnë standardet 1-3*

Sipas këtyre standardeve të kësaj fushe, tekstet shkollore duhet të kenë përputhshmëri me kurrikulen. Paraqitja, pamja dhe qartësia e tekstit të jenë të pëlqyeshme dhe aktuale, si dhe ilustrimet të tregojnë cilësi të lartë nga pikëpamja estetike, dokumentare dhe shpjeguese.

Fusha e dytë e standardeve *Aspekte metodike dhe didaktike, hyjnë standardet 4-8*

Sipas këtyre standardeve të kësaj fushe, përmbajtjet mësimore duhet të kenë cilësi të lartë dhe të jenë në përputhje me kërkesat e shoqërisë së sotme dhe të nesërme. Sa i përket përputhshmërisë së përmbajtjeve mësimore, teksti shkollor duhet të ketë përputhshmëri me mundësitë njohëse dhe intelektuale të grupmoshave në fjalë. Pyetjet dhe detyrat, përveç njohurive, duhet të stimulojnë edhe të mësuarit e shkathtësive, qëndrimeve dhe të vlerave, si dhe hartimi i pyetjeve të jetë i nivelit të lartë. Gjuha e tekstit në këto tekste duhet të jetë pa gabime dhe në përputhje me normat e gjuhës standarde në mënyrë që të mund t'u shërbejë nxënësve si shembull. Teksti shkollor të ofrojë materiale, sugjerime dhe detyra të cilat janë të përshtatshme për nivele intelektuale të ndryshme dhe për tipat dhe mënyrat e ndryshme të të mësuarit.

Në fushën e tretë të standardeve *Aspekte pedagogjike hyjnë standardet prej 9 deri në 12*

Sipas standardeve të kësaj fushe, teksti shkollor duhet t'i shmanget çdo anshmërie dhe në mënyrë të drejtpërdrejtë e të tërthortë të përkrahë dhe të

nxisë tolerancën, mirëkuptimin e ndërsjellë dhe kompetencën ndërkulturore. Barazia gjinore në këto tekste duhet të kontribuojë në edukimin për barazi gjinore dhe shmangien e diskriminimit lidhur me gjininë, si dhe të klisheve gjinore në lidhje me ndarjen e roleve. Teksti në mënyrë të drejtpërdrejte apo të tërthortë të jetë një ndihmesë në edukimin për përdorimin e përshtatshëm të medieve dhe për një sjellje të pavarur ndaj tyre, duke i nxitur nxënësit të bëjnë hulumtime në internet.

Fusha e katërt e standardeve ***Aspekte të praktikës pedagogjike përfshinë standardet 13-15***

Sipas standardeve të kësaj fushe pjesa e tekstit shkollor të bëhet një doracak për mësimdhënësit si dhe të jetë nxitës për mësimdhënësit në punën e tyre dhe të kontribuojë në përdorimin e përshtatshëm mësimor. Nga ana metodike, materialet e punës të jenë të larmishme dhe të shumëllojshme. Para lejimit zyrtar, teksti shkollor duhet të testohet në të paktën tetë klasa në kontekste socio-demografike të ndryshme.

Studime për tekstet shkollore nga autorë dhe organizata të ndryshme publike dhe jopublike

Institucione dhe profesionist të ndryshëm kanë bërë përpjekje të shumta për të analizuar tekstet në këndvështrime të ndryshme shkencore. Janë bërë studime, si nga aspekti gjinor, ngarkesa me fakte dhe informacione, aparatura didaktike e shumë të tjera. Organizata BIRN, (Rrjeti Ballkanik i Gazetarisë Hulumtuese), në vitin 2013, ka bërë studimin: „Analiza e teksteve shkollore të ciklit të shkollave të mesme të ulëta, klasat VI, VII, VIII dhe IX (Problemet dhe të metat e teksteve shkollore, BIRN-I 2013). Qendra për Arsimin e Kosovës, në vitin 2007, ka bërë hulumtimin e teksteve shkollore të arsimit të obliguar për barazinë gjinore. Objekt i hulumtimit ka qenë ndjeshmëria gjinore në librat e leximit (1-9) (KEC, 2007). Instituti Pedagogjik i Kosovës, në vitin 2013, ka bërë hulumtimin Aparatura didaktike në librat e leximit të klasave 1-9 (IPK, 2013). Byroja e zhvillimit të arsimit, në Shkup, ka bërë hartimin e librit të titulluar Koncepti për përpilimin e librit / metodologjia për vlerësimin e librit, (BZHA, 2010). Donika Koliqi ka realizuar hulumtimin *Barazia Gjinore në tekstet e gjuhës shqipe dhe të lëndëve shoqërore të shkollës fillore të Kosovës*, (K. Donika

2004). Ndërsa, sa i përket hulumtimit, se a janë zbatuar standardet për tekstet shkollore në tekstet shkollore aktuale, literatura nuk adreson asnjë hulumtim.

METODOLOGJIA

Objekti i studimit

Objekt i studimit është respektimi i standardeve për tekstet shkollore, në Leximin Letrar të klasës 6 dhe 7

Rëndësia e studimit

Studimi ka rëndësi profesionale, shkencore dhe synon që të kontribuojë në përmirësimin e teksteve mësimore nga aspekti i barazisë gjinore, aspekti gjuhësor, ilustrimet, lidhjet me aspektet për edukim për pjekuri/pavarësi, edukim për demokraci, edukim paqësor, etj. Studimi do të jetë një ndihmesë për institucionet përkatëse dhe profesionalistët që merren me hartimin e teksteve shkollore, që në të ardhmen të kenë mundësi për përmirësimin e teksteve shkollore sipas nevojës, apo edhe hartimin e teksteve të reja.

Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi i studimit është të pasqyrojë, në mënyrë objektive, se në cilat njësi (përmbajtje) mësimore të teksteve shkollore (*Lexim Letrar 6 dhe 7*) mungon zbatimi i standardeve për tekstet shkollore

Hipoteza e studimit

Standardet për tekstet shkollore nuk janë respektuar në shkallë të kënaqshme në tekstet e lëndës së Gjuhës Shqipe: *Lexim Letrar të klasës së gjashtë dhe të shtatë*

Hipoteza ndihmëse

Disa përmbajtje (njësi) mësimore në Leximin Letrar të klasës së gjashtë dhe të shtatë nuk janë në harmoni me zhvillimet e shoqërisë bashkëkohore.

Burimet dhe metodat e hulumtimit

Burimet themelore të këtij hulumtimi janë tekstet shkollore të lëndës së Gjuhës Shqipe, (Lexim Letrar për klasën e gjashtë dhe të shtatë), të cilat, aktualisht, janë duke u përdorur. Autorët e Leximit Letrar të klasës së gjashtë janë: Rita Petro dhe Xhevat Syla, që MASHT-i e lejoi përdorimin e tyre në shkolla me datën 10.6.2004. Ndërsa autorët e Leximit Letrar të klasës së shtatë janë: Mazllom Kumnova dhe Munish Hyseni, që i botoi shtëpia botuese Libri shkollor, Prishtinë 2005, me Vendimin nr.528/02-1.

Metodat e hulumtimit

Metoda historike - Përdorimi i kësaj metode shkencore është e rëndësishme për të nxjerrë në dukje zhvillimin historik të teksteve shkollore .

Metodat e analizës teorike – Përmes kësaj metode kam analizuar përmbajtjen e dokumenteve, duke filluar nga standardet për hartimin e teksteve shkollore, planet dhe programet mësimore, Kornizën e Kurrikulës së Re të Kosovës si dhe përmbajtjen e njësive mësimore në Librat e Leximit (6 dhe 7) me qëllim të njohjes me përmbajtjen, aspektet gjuhësore, aspektin pedagogjik, përpilimin metodik dhe didaktik, dhe shumë aspektet të tjera, gjithmonë të bazuara në standardet për hartimin e teksteve shkollore.

Metoda deskriptive- Nëpërmjet kësaj metode kam analizuar dhe përshkruar ilustrimet e teksteve shkollore dhe strukturën e teksteve shkollore në përgjithësi.

Metoda induktive —Nëpërmjet kësaj metode kam paraqitur fakte të veçanta që ishin në përmbajtjet mësimore të këtyre librave, dhe kam nxjerr përfundime, gjykime e vlerësime të përgjithshme.

Metoda deduktive ---Përveç vlerësimit të përgjithshëm të teksteve, nëpërmjet kësaj metode kam gjykuar edhe për çështjet më specifike që kishin të bëjnë me përmbajtjen e teksteve shkollore.

INTERPRETIMI I REZULTATEVE

Leximi Letrar i klasës së gjashtë është hartuar nga Rita Petro dhe Xhevat Syla. Me vendim të Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe të Teknologjisë të Kosovës, nr.528/02-1, të datës 10.6.2004 është lejuar përdorimi i këtij teksti në shkollë. Teksti përmban 358 njësi të aparaturës didaktike. Prej tyre, 52 njësi mësimore, 37 fjalorë, 64 ilustrime dhe foto, 26 biografi, 53 kuptojmë tekstin, 30 vlerësojmë dhe interpretojmë tekstin, 49 studiojmë gjuhën e tekstit dhe 47 detyra. Gjithsej janë të përfshirë 46 shkrimtarë, prej tyre 30 shqiptarë dhe 16 të huaj. Teksti është i ndarë në pesë kapituj me përmbajtje të ndryshme. Kapitulli i parë, apo siç e kanë quajtur autorët, Rubrika I është i titulluar *Miq të tanë*, ndërsa kapitujt në vijim janë: *Faqet e vjershës, Përralla dhe histori të vërteta, Faqet e Vjershës* dhe kapitulli i fundit *Udhëtime e kuriozitetet*.

Lexim Letrar për klasën e shtatë është hartuar nga Mazllom Kumnova dhe Munish Hyseni dhe e ka botuar Libri shkollor, Prishtinë 2005. Në këtë tekst shkollor janë të përfshirë 37 shkrimtarë. 25 shqiptarë dhe 12 botërorë. Teksti, *Lexim Letrar 7* është i ndarë në katër rubrika: *Përjetësia, Dhuratë njerëzimit, Kush jam unë dhe Bota e fshehtë*, ndërsa tridhjetë e një faqet e para të librit që përfshihen shkrimtarët, Mitrush Kuteli, Faik Konica, F. S. Noli, Jeronim de Rada, Ismail Kadare, Gjergj Fishta, Faik Ballanca, Mid'hat Frashëri, Bilal Xhaferri dhe Dritëro Agolli, autorët, nuk e kanë titulluar fare.

Rubrika e parë ***e Leximit Letrar, të klasës së gjashtë***, e titulluar *Miq të tanë*, (f. 10 - 73), përfshinë këta autorë: Naum Priftin, Edmond De Amicis, Elisabet Enrajt, Ibrahim Kadriun, Sterjo Spassen, Nasi Leren, Luigi Pandelon, Azis Nesinin, Gjergj Zhejin, Teodor Laçon, Maksim Gorkin, Faik Ballancën, Mark Tuenin, dhe Ismail Kadarenë. Emërtimi i këtij kapitulli *Miq të tanë*, përputhet me përmbajtjet që i kanë përzgjedhur autorët. Shkrimtarët të cilët janë të përfshirë në këtë kapitull janë shkrimtarë shqiptarë dhe të huaj, gjë që autorët e tekstit shkollor kanë bërë kombinimin e përmbajtjeve të autorëve shqiptarë dhe autorëve të huaj, që nxënësit përmes këtyre shkrimeve të kenë mundësi të njihen edhe me kultura të huaja. Disa njësi mësimore, në këtë kapitull, kanë përmbajtje me vlerë të lartë arsimore dhe edukative dhe janë në përputhje me kërkesat e shoqërisë së

sotme e të nesërme. Po ashtu ky kapitull është tërheqës për grupmoshat e kësaj klase si dhe temat e trajtuara përputhen me mundësinë njohëse dhe intelektuale të kësaj moshe. Përmbajtjet e tekstit në këtë kapitull janë të ndarë në mënyrë të përshtatshme, të qartë e të kuptueshëm për nxënësit. Nga ana morfologjike, sintaksore dhe drejtshkimore, gjuha e tekstit është pa gabime dhe në përputhje me normat e variantit standard të gjuhës. Mangësi e këtij kapitulli është mosrespektimi i standardit për barazi gjinore si dhe disa fotografi dhe ilustrime në disa njësi mësimore, të cilat janë të analizuara në vijim të punimit.

Standardi - *Reflektimi i barazisë gjinore*

Sipas këtij standardi teksti shkollor duhet të kontribuojë në edukimin për barazinë gjinore dhe shmangien e diskriminimit lidhur me gjininë. Në mënyrë të tërthortë, të gjitha tekstet shkollore duhet ta plotësojnë këtë standard duke u kujdesur që femrat dhe meshkujt të jenë të përfaqësuar në mënyrë të barabartë në tekstet shkollore, si nga ana e personazheve në përmbajtje, përdorimi i trajtave femërore e mashkullore dhe ilustrimet.

Në standardin (*Reflektimi i barazisë gjinore*) nuk ka tregues që mund të paraqitet si kriter për hartimin e teksteve shkollore që duhet të jetë edhe përfaqësimi i barabartë i autoreve femra dhe meshkuj në autorësinë e njësive mësimore. Edhe pse mungon ky tregues, prapëseprapë mendoj se ky duhet të jetë një kriter për hartimin e teksteve shkollore dhe për këtë arsye edhe kam bërë analizën se sa autorë meshkuj dhe femra të njësive mësimore janë të përfshirë në këto tekste shkollore.

Rubrika e parë, *Miq të tanë*, i librit të klasës së gjashtë, përbehet nga 14 përmbajtje të autorëve meshkuj dhe një përmbajtjeje të një autoreje .

Rubrika II-*Faqet e vjershës IV* f. (145-166) e përbëjnë këta autorë: Azem Shkreli, Ismail Kadare, Zhak Prever, Ali Podrimja, Agim Vinca, dhe Vehbi Kikaj, të gjithë autorët janë të gjinisë mashkullore. Asnjë autore nuk është përfshi në kuadër të kësaj rubrike. Numri i teksteve të shkruara nga femrat në këtë rubrikë është i papërfillshëm fare.

Rubrika III-**Përralla dhe histori të vërteta** (f. 89-110) përmban po ashtu tregime dhe përralla të autorëve të njohur siç janë: Mitrush Kuteli, Ezopi, Nazmi Rrahmani, Ymer Elshani, Konstatin Kristoforidhi, Faik Konica, Homeri, Shileri, Qamil Batalli, Jeronim De Rada, Fan Noli, Odhise Grillo. Ne këtë rubrikë, shohim se autorët meshkuj kanë një dominim absolut në raport me përfaqësimin e autoreve femra.

Rubrika IV- **Udhëtime dhe kuriozitete** f. (168-186) përfshinë tregime dhe kuriozitete për fëmijët. Autorët e kësaj rubrike janë të gjithë të gjinisë mashkullore, si: Ramiz Kelmendi, Stefan Cvajgu, Marko Polo, Zhyl Verni dhe Sokrati.

Librin e klasës së shtatë, prej faqes 7 deri në faqen 31 që është një kapitull i pa titulluar e përbëjnë autorët: Mitrush Kuteli, Faik Konica, F. S. Noli, Jeronim de Rada, Ismail Kadare, Gjergj Fishta, Faik Ballanca, Mid'hat Frashër, Bilal Xhaferri dhe Dritëro Agolli. Po shihet qartë se i tërë kapitulli është i përbërë nga shkrimet e autorëve meshkuj.

Rubrikën e dytë të titulluar **Përrjetësia** e përbëjnë autorët: Teki Dervishi, Jusuf Buxhovi, Anton Pashku, Yllka Domi, Sabri Hamiti, Eqrem Basha dhe Arif Demolli. Këtë kapitull e përbëjnë gjashtë autorë meshkuj dhe një autore.

Rubrikën e tretë **Dhuratë njerëzimit** e përbëjnë autorët: Mitrush Kuteli, Frederik Reshpja, Stefan Cvajgu, Zef Serembe, Roland Gjoza, Ali Podrimja, Viktor Hygo, Anna Frank. Këtë kapitull e përbëjnë shtatë autorë (meshkuj) dhe një autore.

Rubrikën e katërt, **Kush jam unë**, e përbëjnë autorët: Jostein Gaarder, Majn Rid, Johana Shpiri, Christiane F. Këtë kapitull e përbëjnë dy autorë dhe dy autore.

Rubrikën e fundit **Bota e fshehtë** e përbëjnë këta autorë/e: Dino Buxati, Zhyl Verni, J.K. Roëllingu, Bardhyl Xhama, Tur Hejderal, Brunilda Zllami dhe E. Vellistov. Këtë kapitull e përbëjnë 6 autorë meshkuj dhe një autore.

Përveç në rubrikën *Kush jam unë* në të gjitha rubrikat tjera të të dy teksteve vërehet një epërsi e theksuar e pranisë së autorëve të gjinisë mashkullore, duke minimizuar përfaqësimin e gjinisë femërore. Kjo gjendje mund të

shpjegohet me faktin se krijimtaria e femrave është ende e paragjykuar ose me faktin se numri i krijuesve femra është shumë i vogël. Nga këndvështrimi edukativ, kjo mund të krijojë bindje të gabuar dhe diskriminuese te nxënësit ndaj femrave, sikur nuk ka femra shkrimtare ose sikur ato nuk kanë aftësi për krijimtari letrare.

Standardi - **ilustrimet (fotografi, vizatime, piktura, diagrame, tabela, grafikë)**

Sipas këtij standardi të gjitha fotografitë, pikturat, vizatimet në tekstet shkollore duhet të kenë lidhje krijuese e plotësuese me shkrimet në tekstin shkollor dhe cilësia e ilustrimeve të jetë e lartë nga pikëpamja estetike, dokumentare apo shpjeguese. Po ashtu ilustrimet të jenë të llojllojshme, dhe të përputhen me njësitë mësimore.

Sa i përket respektimit të standardit të ilustrimeve në librin e klasës së gjashtë, në rubrikën e parë *Miq të tanë*, mungojnë fotografitë e autorëve, duke filluar nga tregimi *Mandolina*, që është i shkruar nga Naum Prifti (faqe 10) e deri te poezia, *Poezia e parë* (f. 71) e shkruar nga Ismail Kadare. Çdo shkrim tjetër, në këtë kapitull, përmban ilustrime për përmbajtjen, ndërsa mungojnë fotografitë e autorëve, gjë që është shumë me rëndësi për nxënësit, që të njihen me fotografitë e autorëve që në të ardhmen, të merren në mënyrë më të thelluar me tekstin. Po ashtu në shkrimet e kësaj rubrike mungojnë edhe biografitë e disa autorëve.

Në rubrikën II, **Faqet e Vjershës**, përveç që mungojnë fotografitë e autorëve, mungon edhe një biografi e shkurtër e tyre, gjë që kjo rubrikë nuk mund të jetë shumë tërheqëse dhe kreative për pjesën dërmuese të nxënësve.

Në rubrikën III, **Përralla dhe histori të vërteta**, mungon biografia e autorëve: Ezopi, Konstatin Kristoforidhi, Johan Fridrih Schileri, Jozef Roni, Homeri, Odhise Grillo. Po ashtu, të gjithë autorëve të kësaj rubrike, u mungojnë edhe fotografitë. Mungesa e fotografive dhe biografisë së autorëve në tekstet shkollore ndikon që përmbajtja mësimore të mos perceptohet në mënyrë vizuale të nxënësit, të mos përjetohej emocionalisht sa duhet dhe shumë pak

të ruhet në kujtesën e nxënësve. Prandaj, mungesa e këtyre kriterëve, biesh me këtë standard.

Në tregimin *Stuhia e dëborës Libri i Leximit 7* (f.75), të shkruar nga Roland Gjoza, autorët shumë pak kanë shkruar për biografinë e shkrimtarit, si dhe mungon fotografia e tij. Në këtë përmbajtje flitet për Bethovenin, që autorët nuk kanë paraqitur edhe fotografinë e tij, që nxënësit sado pak do të njiheshin me figurën e tij. Në këtë përmbajtje, autorët nuk kanë respektuar këtë standard, që sipas treguesve 3.3, ilustrimet duhet të jenë të llojllojshme dhe të përputhen me përmbajtjen e njësive mësimore, duke u dokumentuar dhe shpjeguar nxënësve për atë se çka po flitet në tekst.

Po ashtu edhe në faqen 49 dhe 78, të po këtij libri, në poezinë *Vrima e parë e fyellit tim*, të shkruar nga Ali Podrimja dhe në tregimin *Vdekja e Akanit* të Arif Demollit, autorët nuk kanë dokumentuar figurën e autorëve të këtyre shkrimeve me fotografi, gjë që do të ishte më e lehtë për nxënësit për tu njoftuar me shkrimtarët. Sa i përket kriterit, se tekstet duhet të përfshijnë përmbajtje që mundësojnë integrim të lëndëve, atëherë mund të themi se përmes njësive „Stuhia e dëborës“, ku flitet për Bethovenin, mësimdhënësit kanë mundësi të bëjnë integrimin e lëndës së letërsisë dhe të muzikës. Në njërin anë nxënësit zbatojnë shkathtësitë e leximit, e në anën tjetër njihen me botën e muzikës dhe rrisin interesimin e tyre për hulumtues të të nxënësve në fusha të ndryshme lëndore.

Standardi - *Përpunimi dhe përpilimi didaktik*

Sipas këtij standardi teksti shkollor të ketë një koncept didaktik të peshuar e të menduar mirë. Teksti shkollor të ofrojë materiale, sugjerime dhe detyra të cilat janë të përshtatshme për nivele intelektuale të ndryshme dhe për tipat dhe mënyrat e ndryshme të të mësuarit (kognitive/vizuale/vepruese). Po ashtu teksti shkollor ngrihet mbi një koncept të qartë, të menduar, koherent dhe sa më të larmishëm me personalitete të ndryshme shqiptare dhe botërore.

Rubrika II- Faqet e Vjershës (Libër Leximi 6), fillon prej faqes 73 deri në faqen 88 dhe përmban vjersha të autorëve, duke filluar nga Naim Frashëri, Gjergj Fishta, Sabri Hamiti, M. Isaku, Asdreni, Dritëro Agolli, A. Gajtani si

dhe është përfshirë edhe një legjendë. Në të gjitha këto përmbajtje, të kësaj rubrike, ka vetëm vjersha të autorëve shqiptarë. Në këtë kapitull mungojnë përmbajtjet e autorëve botërorë që përmes këtij materiali, të nxënësit do të ishte krijuar lidhja ndërmjet kulturës së popullit shqiptar dhe kulturave të popujve tjerë të botës. Prandaj, kësaj rubrike, apo këtij materiali që i është afruar nxënësve, i mungon respektimi i këtij standardi.

Në prozën poetike **Bora, të F. Konicës (Libër Leximi 6, f. 110)**, mungon fotografia e autorit. Është një prozë poetike, që përshkruan autori ardhjen e dimrit, dhe ndryshimet që sjell kjo stinë te njeriu. Autorët e tekstit, punën me tekstin e kanë ndarë në: Kuptojmë tekstin, Vlerësojmë tekstin, Interpretojmë tekstin si dhe Studiojmë gjuhën e tekstit. Në të gjitha këto fragmente, autorët e tekstit kanë parashtruar pyetje të hapura siç janë: si e përshkruan autori ardhjen e dimrit? cilat janë shenjat e ardhjes së vjeshtës? cila stinë ju pëlqen? ndërsa, mungon paragrafi për detyrë shtëpie për nxënës. Për të zbatuar këtë standard, që ka të bëjë me mënyrat e ndryshme të të mësuarit (kognitive/vizuale/vepruese), autorët, si detyrë shtëpie kanë mundur të sugjerojnë që nxënësit të përgatisin në powerponit pamje të ndryshme të dimrit, foto që paraqesin pamje të ndryshme kohore, me një fjalë të paraqesin përmbajtjen e kësaj proze poetike përmes teknologjisë informative të komunikimit. Me prezantimin e kësaj teme, e gjithë klasa do të përfshihej në diskutim që do të arrihej gjithpërfshirja e nxënësve, me ç'rast, nxënësit pasiv do të bëheshin aktiv dhe lider të punëve të tyre krijuese. Në këtë mënyrë autorët e librave do të bënin edhe integrimin e lëndëve si, letërsinë me informatikën, me kulturë dhe me art, si dhe do të lehtësonin punën e mësimdhënësve të tjerë.

Standardi - Pyetje dhe detyra

Sipas këtij standardi pyetjet dhe detyrat e paraqitura në tekstet shkollore, përveç njohurive, stimulojnë edhe të mësuarit e shkathtësive, qëndrimeve dhe të vlerave. Pyetjet duhet të jenë të hapura, të kenë qasje kreative, në mënyrë që nxënësit të arrijnë konkluzione të pavarura.

Në rubrikën ***Faqet e vjershës***, f.75,76, 87,(Libër Leximi 6) autorët përmes poezive (*Bagëti e Bujqësi*, Gjuha Shqipe, *Bota Fëmijërore*) kanë paraqitur edhe figurat letrare, si: Epitetin, krahasimin dhe hiperbolën. Në vazhdim, në materialin „ Puna me tekstin”, autorët tregojnë se çka është hiperbola, krahasimi dhe epiteti, ndërsa për detyrë, nxënësve u japin që të gjejnë disa krahasime, epitete dhe hiperbola në poezi, dhe i kanë rekomanduar që të mësojnë poezitë përmendësh. Nuk është parësore, që nxënësit të mësojnë përmendësh poezitë dhe të riprodhojnë duke iu përgjigjur pyetjeve të mësuesit, por parësore dhe me rëndësi të madhe është zhvillimi i mendimit kritik dhe krijues te nxënësit. Do të kishte qenë më e drejtë që, autorët si detyrë të kërkonin nga nxënësit që të krijojnë fjali që përmbajnë figurat letrare si: hiperbolën, krahasimin dhe epitetin. Fëmijët janë shumë të prirë për të hulumtuar dhe për të krijuar ide, vetëm se atyre u duhet krijuar mundësia e favorshme dhe materiali i nevojshëm për kultivimin e ndjenjës dhe dëshirës për artin letrar dhe nxënie të kësaj fushe. Kuptohet që roli më i rëndësishëm për të zgjuar tek nxënësit dëshirën për të qenë krijues u takon mësimitdhënësve. Mësimitdhënësit, nuk janë vetëm për të transmetuar njohuri, por t’i udhëzojnë nxënësit t’i përvetësojnë ato njohuri nëpërmjet një pune krijuese dhe kërkimore. Meqenëse, materiali kryesor mësimor që mësimitdhënësit kanë në duar janë librat shkollor, atëherë kërkohet edhe nga autorët që përmes njësive mësimore, sidomos pyetjeve, detyrave dhe ilustrimeve që janë në tekst, të ndihmojnë zhvillimin e kreativitetit te nxënësit

Në rubrikën ***Përralla dhe histori të vërteta (Libër Leximi 6, f. 134)*** autorët kanë shkruar për fjalët e urta. Kanë përshkruar fjalë të urta për atdheun, për miqësinë dhe për vlerën e njeriut. Në faqen tjetër, në paragrafin, Kuptojmë dhe mësojmë (f.135), autorët kanë shkruar disa cilësi të njeriut si: i dashur, zemërgjerë, ziliqar, bën mirë, bën keq, inatçi, i qeshur, etj. Pastaj, autorët kanë dhënë disa shembuj, si: Njeriu me shokë dhe njeriu i vetmuar. Nxënësit për detyrë kanë pasur që të tregojnë se kujt i takojnë këto cilësi. Përmes këtyre fjalëve (I dashur, zemërgjerë, ziliqar,) autorët kanë pasur mundësi të parashtrojnë edhe shumë pyetje të tjera, duke integruar edhe gramatikën. Mësimitdhënësit dhe nxënësit do të diskutojnë edhe për mbiemrat, llojet e tyre, lakimin etj. Kjo është mësimitdhënia bashkëkohore që kërkon integrim

ndërlëndor përmes të një detaji që është parim shumë specifik dhe i rëndësishëm i mësimdhënies bashkëkohore që shkollat tona duhen ta praktikojnë, dhe jo të mbeten vetëm në stadin teorik. Konkretisht, në lëndën e gjuhës shqipe, ekzistojnë mënyra të ndryshme për të ndryshuar rutinën dhe për të arritur një stad të të nxënësve kritik dhe krijues, andaj mësimdhënësve të kësaj lënde i nevojitet vizion dhe kreativitet i lartë për të ligjëruar këtë lëndë, ndërsa autorëve një profesionalizëm në përpilim të teksteve shkollore, komfor standardevë.

Në rubrikën ***Faqja e vjershave (Libër Leximi, f. 162)***, autorët kanë paraqitur gjëegjëza të ndryshme dhe i kanë njoftuar nxënësit se janë krijime të krijuara me mençuri nga populli. Në rubrikën, Puna me tekstin, në faqen 163, në paragrafin „Detyrë” autorët u rekomandojnë nxënësve që të mësojnë përmendsh sa më shumë gjëegjëza. Do ishte më e drejtë që autorët të kërkonin nga nxënësit që të krijojnë vetë gjëegjëza, në këtë mënyrë, do të mundësojnë zhvillimin e mendimit krijues dhe kreativitetit, gjë që stimulon nxënësit që ata të merren me gjuhë jo vetëm në mënyrë pasive, por edhe në mënyrë aktive, vepruese dhe krijuese.

Në rubrikën ***Faqja e vjershave (Libër Leximi, f. 164)*** autorët kanë paraqitur fabulën e shkruar nga La Fonteni „Bretkosa që do të trashet sa një ka”. Në faqen në vazhdim „Puna me tekstin” autorët për detyrë shtëpie kanë dhënë, që kjo fabule të mësohet përmendsh nga nxënësit. Nuk është e domosdoshme që nxënësit të mësojnë përmendsh çdo rresht të kësaj fabule, është më rëndësi që nxënësit të kuptojnë atë që është e shkruar, thelbin e fabulës, mesazhin që marrin nga kjo fabule, dhe më pastaj të bëjnë një përmbledhje të asaj që kanë kuptuar. Mënyra logjike është mënyra më e mirë për t’i mësuar gjërat, duke shfrytëzuar edhe imagjinatën. Se si nxënësit e mësojnë këtë fabulë, varet shumë se si mësimdhënësit i udhëzojnë për të nxënë dhe çfarë metode të mësimdhënies përdorin. Fabula, Bretkosa që do të trashet sa një ka “nuk e plotëson standardin, Pyetje dhe detyra „sepse bie ndesh me treguesit 7.3, 7.4 që sipas këtyre treguesve, formulimi i pyetjeve dhe detyrave u ndihmon nxënësve që të krijojnë shprehinë e të menduarit të nivelit më të lartë. (MASHT,2011,fq.20)

Në poezinë ***Vjeshta (Libër Leximi 6, f. 82)*** autorët kanë bërë përzgjedhjen e duhur të kësaj poezie që përveç mësimi të përmbajtjes së kësaj poezie, autorët janë munduar të bëjnë edhe integrimin e lëndëve, p.sh. në faqen 93

në paragrafin „Puna me tekstin” autorët kanë kërkuar si detyrë nga nxënësit që të bëjnë një pikturë për stinën e vjeshtës, d.m.th. kanë mundësuar integrimin e lëndës së artit me lëndën e gjuhës, gjë që përputhet edhe me Kurrikulen e re dhe është parim kryesor i mësimdhënies bashkëkohore.

Standardi - *Përmbajtja ndërkurrikulare*

Sipas këtij standardi teksti shkollor kontribuon që të plotësojë kërkesat e fushave vijuese, që janë me rëndësi të madhe edukative. Edukim për ruajtjen e mjedisit, edukim shëndetësor, edukim për media (d.m.th për përdorimin e përshtatshëm të medieve dhe për një sjellje të pavarur ndaj tyre).

Në rubrikën **Faqet e vjershës**, f.75,76, 87,në **Libër Leximi 6**, autorët kanë paraqitur vjershat *Gjuha shqipe* të shkruar nga Gjergj Fishta, *Bagëti e Bujqësi* nga Naim Frashëri dhe *Bota fëmijërore* nga Adem Gajtani. Në të gjitha këto njësi mungon fotografia e autorëve. Po ashtu po t’i analizosh pyetjet dhe detyrat që kanë formuluar autorët në faqet në vijim, si Puna me tekstin, pyetjet janë të hapura dhe me alternativa. Nuk ka asnjë pyetje që autorët i drejtohen nxënësve në qoftë se kanë njohuri për shkrimtarët, a kanë dëgjuar ndonjëherë për veprimtarinë e tyre, si duken, etj. Për të respektuar këtë standard, autorët ka qenë e nevojshme që t’i udhëzojnë nxënësit të hulumtojnë në libra apo në internet për autorët dhe të sjellin në klasë ndonjë fotografi të tyre, që edhe nxënësit e tjerë do të njiheshin me figurat më të shquara të letërsisë shqipe, Gjergj Fishtën dhe Naim Frashërin. Këtë udhëzim mund ta bëjë edhe mësimdhënësi, mirëpo deri sa autori ka parashtruar pyetje të ndryshme për përmbajtjen, mendoj se ka qenë i nevojshëm edhe ky rekomandim për arsye se, në mënyre indirekte mundësojnë edhe integrimin e medieve elektronike në mësimdhënie dhe nxënie si dhe i nxisin nxënësit për të hulumtuar. Prandaj, mungesa e disa biografive dhe fotove të autorëve, nuk e respekton standardin 12, respektivisht treguesin;Përmbajtja ndërkurrikulare, (treguesi12.3) sipas të cilit, teksti shkollor jep në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë një ndihmesë në edukimin për përdorimin e përshtatshëm të medieve dhe për një sjellje të pavarur ndaj tyre (p.sh. duke i nxitur nxënëset që të bëjnë hulumtime në internet (MASHT, 2011, f.26)

Standardi - Cilësia, relevanca – thelbësorja, dhe aktualiteti në pikëpamje përmbajtjesore dhe shkencore

Sipas këtij standardi tekstet shkollore dhe ushtrimet e përmbledhura në tekste të tregojnë një nivel të lartë, bashkëkohor, të jenë relevante për nën temat e trajtuara dhe aktuale sa i përket trajtimit metodik. Me këtë teksti shkollos të kontribuoj në ndërtimin sistematik të kompetencës lëndore të nxënësve, përkatësisht të njohurive të tyre në lëndën përkatëse. Standardi në fjalë ka edhe katër tregues, që sipas treguesit të parë, shkrimet në tekstin shkollos kanë përmbajtje me cilësi të lartë, kanë një vlerë edukative arsimore dhe janë në përputhje me kërkesat e shoqërisë së sotme e së nesërme.

Në kapitullin e parë-**Përjetësia, (Leximit Letrar 7, f. 32-52)** autorët e tekstit kanë përfshirë tregime dhe poezi që nga përmbajtja, nxënësve asgjë tjetër nuk u ofrojnë përveç zymtësisë, trishtimit e frikës nga vdekja. Pra, tema kryesore në këto përmbajtje është vdekja. Me këto përmbajtje, autorët e demotivojnë interesimin e nxënësve për letërsi. Për të motivuar interesimin e tyre për të lexuar, autorët është dashur të trajtojnë tema më motivuese, më ngazëlluese, e më atraktive, duke ua përshtatur interesimeve dhe kapaciteteve të moshës që e kanë nxënësit e klasës së shtatë .Në këtë tekst, për këtë moshë, aspak nuk e ka vendin poezia „Klithma” e Anton Pashkut, „Te varri i dëshmorit të panjohur” „,Vaji për Prishtinën”, etj. të cilat janë një stërngarkesë për njohuritë modeste letrare dhe pa përgatitjen shpirtërore e emocionale të nxënësve të kësaj moshe, për t’i përjetuar e kuptuar ato. Temat dhe përmbajtjet e tilla, nuk kultivojnë te nxënësit njohuritë dhe shprehitë për leximin dhe formimin kulturor e estetik të tyre. Me këto përmbajtje, teksti Lexim letrar i klasës së shtatë nuk e plotëson standardin 4, si dhe treguesit (4.1, 4.2,4.3,4.4), sipas të cilëve, përmbajtjet në tekstin shkollos kanë përmbajtje me cilësi të lartë, vlera arsimore dhe edukative dhe janë në përputhje me kërkesat e fëmijëve të kësaj moshe dhe të shoqërisë së sotme e të së nesërme. Po ashtu ky tekst nuk respekton edhe standardin plotësues (16.1.2.12) për libër të leximit. Për të plotësuar këtë standard, teksti duhet të përmbajë pyetje, sugjerime dhe detyra tërheqëse dhe motivuese që i nxisin nxënësit të merren me lexim (MASHT, 2011).

Standardi - *Përshtatshmëria e librit me moshën e nxënësve*

Sipas këtij standardi, për sa i përket përmbajtjes, pamjes, vështirësisë, faqosjes etj, teksti shkollor duhet të përshtatet me moshën e nxënësve, për të cilët ai është konceptuar. Teksti shkollor të jetë i kapshëm, i vlefshëm nga ana arsimore dhe edukative, dhe tërheqës për grupmoshën në fjalë.

Secili tekst shkollor duhet t'i përcjellë karakteristikat zhvilluese të nxënësve, të jetë i kuptueshëm në karakteristikat intelektuale, emocionale, sociale, dhe karakteristikat tjera individuale të nxënësve. Përmbajtjet mësimore në tekste duhet të kenë përshtatshmëri me moshën e nxënësve që e mësojnë lëndën mësimore. Në *Leximin Letrar të klasës së shtatë* te kapitulli *Përjetësia* që përfshinë njëzet faqet e librit (32-52), autorët kanë synuar që kësaj moshe, që është moshë e adoleshentëve, t'u ofrojnë vlera që janë pjesë e përjetësisë. Kapitulli përjetësia, në këtë tekst, përmes temave të saj, siç janë: *Lëngata e poetit, Qyteti i rrethuar, Klithma, Ti fluturon me dallëndyshet, Vdekja e Akanit, Te varri i dëshmorëve*, nxënësve nuk u ofron asnjë temë tjetër, përveç temave për vdekjen kur dihet se kriter i krijimeve për fëmijë është optimizmi. Mosha e adoleshenteve, kërkon lexim kreativë, që nxitë te nxënësit imagjinatën, kënaqësinë shpirtërore, aftësitë hulumtuese, ndjeshmërinë letrare dhe gjuhësore dhe mendimin kritik, ndërsa me këto përmbajta mendoj se arrihet e kundërta.

Në kapitullin, *Dhuratë njerëzimit (Lexim Letrar, f. 86)* vlen të përmendet njësia, „Letra është më e durueshme se njerëzit“, që është një tekst i mare nga ditari i Ana Frank. Është një përmbajta, që përshtatet me moshën e nxënësve, sepse bëhet fjalë për një vajzë trembëdhjetë vjeçare e cila po në këtë moshë kishte filluar të mbante ditar që shënonte për ngjarjet nga jeta personale e saj. Është një njësi mësimore që përcjellë te nxënësit mesazhe, që këto mesazhe në të ardhmen nxënësit kanë mundësi edhe t'i zbatojnë në jetë .

Në kapitullin *Kush jam unë (Lexim Letrar, f. 90)*, autorët kanë përfshirë tekstin *Bota e Sofisë*, që bëhet fjalë për një vajzë 13 vjeçare që quhej Sofi. Sofinë, gjithmonë e mundonin disa pyetje: Kush jam unë? Ç'është njeriu ? Prej nga vjen Bota ? etj. Edhe pse teksti bën fjalë për një vajzë trembëdhjetëvjeçare, mendoj se është një tekst shumë i vështirë për këtë

moshë. Përmbajtja nuk i dedikohet kësaj moshe, duke marrë parasysh aftësitë e nxënësve të kësaj moshe si dhe mundësinë e shtjellimit të kësaj përmbajtjeje nga mësimdhënësit e gjuhës. Meditimi për jetën nuk është që mund të bëhet në këtë moshë. Meqenëse, kjo përmbajtje është filozofike mendoj se është dashur të jetë në tekstet e shkollave të mesme. Përveç kësaj, në fund të tekstit, kemi një paragraf kur nëna i drejtohet vajzës, me këto fjalë: A mos ke provuar ndonjë lloj droge, vogëlushja ime? Nxënësit e kësaj moshe janë fëmijë dhe fëmijëria është delikate. Mosha e tyre është delikate, prandaj duhet pasur kujdes në përzgjedhjen e përmbajtjeve, duhet shikuar se çfarë mesazhi marrin nxënësit nga këto përmbajtje. Në këtë përmbajtje nuk dihet qëllim i saktë i autorëve, a kanë pasur për qëllim që nxënësit të mësojnë se ç'është filozofia, apo të flitet për drogën. Tekstit i mungojnë edhe ilustrimet, që nxënësit e kishin pasur më të lehtë orientimin në përmbajtje. Ky tekst, bie në kundërshtim me standardin 5, që sipas tij, teksti shkollor duhet të përshtatet me moshën e nxënësve, për të cilët ai është konceptuar, si dhe të jetë i kapshëm, i vlefshëm nga ana arsimore, edukative dhe tërheqës për grupmoshën në fjalë.

PËRFUNDIM

Studimi, zbatimi i standardeve në tekstet shkollore në Librat e leximit për klasën e gjashtë dhe të shtatë rezultoi me disa gjetje dhe përfundime që ky ishte edhe qëllimi i hulumtimit, që së bashku me disa rekomandime të rëndësishme të kontribuoj në të ardhme për përmirësimin e teksteve shkollore. Përfundimisht, hipoteza e ngritur, se Standardet për tekstet shkollore nuk janë respektuar në shkallë të kënaqshme, si dhe disa përmbajtje (njësi) në këto tekste nuk janë në një hap me zhvillimet e shoqërisë bashkëkohore, u konfirmua plotësisht. Nga të dhënat e nxjerra nga ky studim, mund të përfundojmë se librat, *Leximi Letrar* për klasën e gjashtë dhe të shtatë përcjellin mangësi dhe lëshime të natyrave të ndryshme, që jam përpjekur t'i evidentojë, që në të ardhmen hartuesit e teksteve t'i kenë parasysh dhe t'i përmirësojnë, duke ngritur kështu nivelin profesional të teksteve shkollore të gjuhës shqipe për klasën e gjashtë dhe të shtatë. Ilustrimet dhe fotografitë në këto tekste, nuk janë të mjaftueshme dhe nuk

tregojnë një cilësi të lartë nga pikëpamja estetike, dokumentare apo shpjeguese, gjë që nuk e plotësojnë standardin 3 (Ilustrimet). Disa shkrime nuk kanë përmbajtje me cilësi të lartë artistike dhe me vlerë të lartë edukative arsimore, gjë që nuk janë në përputhje me kërkesat e shoqërisë së sotme dhe të së nesërme, standardi 4 (Cilësia relevanca dhe aktualitetit në pikëpamja përmbajtjesore dhe shkencore). Sa i përket standardit 5 (Përshtatshmëria me moshën e nxënësve), disa tema mësimore nuk përputhen mirë me mundësitë njohëse dhe intelektuale të grupmoshës së nxënësve, gjë që bien ndesh me këtë standard. Disa tema, në këto tekste, nuk janë të renditura prej të thjeshtës drejtë më të ndërlikuarës dhe prej të lehtës drejtë më të vështirës, si dhe nuk janë të llojllojshme që t'i motivojnë nxënësit që të merren në mënyrë më të thelluar me lëndën. Këto mangësi të këtyre teksteve, bien ndesh me standardin 6. (Përpunimi dhe përpilimi didaktik). Sa i përket standardit 7 (Pyetje dhe Detyra) disa detyra dhe pyetje nuk janë të hartuara në atë mënyrë që të ndihmojnë nxënësit në zhvillimin e kreativitetit të tyre, si dhe, të stimulojnë që të bëhen hulumtues të pavarur. Në këto tekste autorët e përmbajtjeve mësimore janë shumica meshkuj, gjë që nuk kontribuon në edukimin e nxënësve për barazi gjinore dhe në shmangien e diskriminimit gjinor.

Disa përmbajtje në *Leximi Letrar* (6 dhe 7) nuk i përmbushin standardet për hartimin e teksteve shkollore, të hartuara nga MASHT-i, së bashku me Internacional Project in Education (IPE), pjesë e Shkollës së Lartë Pedagogjike të Cyrihut, si dhe nuk janë në një hap me zhvillimet e shoqërisë bashkëkohore. Meqenëse tekstet nuk i plotësojnë këto kritere, si përfundim, për autorët e teksteve, janë nxjerr këto rekomandime.

REKOMANDIME për MASHT-in

Të rishikohen standardet për tekstet shkollore. Standardit 11 (Reflektimi i barazisë gjinore) t'i shtohet edhe një tregues që paraqet si kriter për hartimin e teksteve shkollore duhet të jetë edhe përfaqësimi i barabartë i autoreve femra dhe meshkuj në njësitet mësimore të teksteve shkollore.

Përzgjedhja e botuesit të bëhet përmes konkursit për tekstet shkollore dhe të paraqiten kriteret që duhet të plotësojë çdo botues i licencuar, për t'u pranuar në konkurs. Teksti shkollor i pranuar në konkurs që përzgjidhet, për të kandiduar, të përmbushë standardet e përgjithshme dhe ato lëndore për tekstet shkollore.

Hartimi i teksteve të bëhet në bashkëpunim me mësimdhënësit e lëndëve përkatëse dhe profesorët e universiteti. Komisioni apo Bordi i vlerësimit të teksteve shkollore duhet të veprojë gjatë gjithë vitit, jo vetëm në periudhën e vlerësimit të teksteve të reja.

Të mbahen debate të shumta për të diskutuar për tekstet shkollore aktuale dhe tekstet që hartohen në të ardhmen .

Rekomandime për autorët

Autorët e teksteve mësimore, në të ardhmen, t'u përmbahen standardeve për hartimin e teksteve shkollore, si dhe të arriturave bashkëkohore nga lëmi i caktuar shkencor dhe të përdorin terminologji përkatëse shkencore me tema profesionale dhe informative të cilat mundësojnë integrim, zbatim të njohurive dhe shkathtësive përkatëse, interesim për aktivitete hulumtuese të nxënësit, si dhe të promovojnë mësimdhënie të integruar .

Autorët, gjatë përzgjedhjes së ilustrimeve duhet të kenë kujdes në funksionin e tyre edukativ, që të zgjojnë interesim dhe mendim të nxënësit për aktivitete adekuat, si dhe të promovojnë barazi qytetare, fetare, etnike, racore dhe gjinore.

Autorët t'i shmangen përpilimit të komplikuar të fjalive dhe tekstit në përgjithësi, duke mos përdorur shprehje të paqarta (fjalë të panjohura, shprehje të cilat kanë më shumë kuptime, shprehje abstrakte). Është e nevojshme të bëhet radhitja e menduar mirë e fragmenteve nga literatura shkencore artistike si dhe të dhënat biografike

Autorët gjatë hartimit të teksteve duhet t'i njohin karakteristikat zhvilluese të nxënësve, në mënyrë që teksti të jetë i kuptueshëm në karakteristikat

intelektuale, emocionale, sociale dhe karakteristikat tjera individuale të nxënësve, që përshtaten me moshën e nxënësve.

Autorët të jenë më të emancipuar në aspektin e barazisë gjinore, të kenë përvojë në arsim dhe njohuri për Kornizën e Kurrikulës së Re.

Disa përmbajtje në Tekstet shkollore, *Leximi Letrar* (6 dhe 7), përveç që nuk i plotësojnë standardet për tekstet shkollore, po ashtu nuk kanë përputhshmëri me kërkesat e shoqërisë bashkëkohore dhe me Kornizën e Kurrikulës së Re, gjë që duhet të rishikohen ose të ndërrohen. Meqenëse, përmbajtjet e këtyre teksteve kanë nevojë për rishikim ose ndërrim, atëherë orientimi im për hulumtim të mëtutjeshëm do të jetë në Librat e Leximit për klasën e tetë dhe të nëntë.

LITERATUAR:

1. Azemi, Ali Bashkim & Morina Bekim. (2013) Aparatura didaktike në librat e leximit të klasave 1-9). Instituti Pedagogjik i Kosovës, Prishtinë
2. Koliqi, Donika (2014) Barazia për tekstet Gjuhës Shqipe dhe të lëndëve shoqërore të shkollës fillore të Kosovës, Prishtinë
3. Koliqi, Hajrullah (2002) Historia e arsimit dhe e mendimit pedagogjik shqiptar, Universiteti i Prishtinës dhe Libri shkollor, Prishtinë,
4. Koliqi, Hajrullah, (1997) Historia e Pedagogjisë Botërore I, Universiteti i Prishtinës, Prishtinë,
5. Koncepti për përpilimin e librit dhe metodologjia për vlerësimin e librit. (2010), Byroja e zhvillimit të arsimit, Shkup
6. Korniza e Kurrikulës e Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës (2011), MASHT, Prishtinë
7. Kumanova, Mazllom, Hyseni, Munish, (2013), *Leximi Letrar* 7. Libri Shkollor, Prishtinë
8. Ligji për botimin e Teksteve Shkollore, mjeteve mësimore, lekturës shkollore dhe të dokumentacionit pedagogjik (2006), Prishtinë.
9. MASHT, Plani dhe programi mësimor 6. (2003) MASHT, Prishtinë

10. MASHT, Plani dhe programi mësimor 7. (2004) MASHT, Prishtinë
11. Petro, Rita, Sylva Xhevat, Leximi Letrar 6 (2005), ribotim (2010), Albas, Prishtinë
12. Qendra për arsimin e Kosovës (KEC), (2007). Prishtinë. Barazia gjinore në librat e leximit në arsimin e drejtuar nëntëvjeçar në Kosovë.
13. Rrjeti Ballkanik i Gazetarisë Hulumtuese BIRNI (2013), Problemet dhe të metat e teksteve shkollore, (Analizë e teksteve shkollore të Kosovës të ciklit të Shkollës së Mesme të Ulët / klasa VI, VII, VIII dhe IX), Prishtinë,
14. Standarde për tekstet shkollore (2011). MASHT, Prishtinë